

СПРАВА «ФЕДЕРАЦІЯ ПРОФСПІЛКОВИХ ОРАНІЗАЦІЙ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»
ПРОТИ УКРАЇНИ»

(CASE OF FEDERATION OF TRADE UNIONS OF CHERNIHIV REGION v. UKRAINE)

(Заява № 40633/15)

Стислий виклад рішення від 09 січня 2025 року

Організація-заявниця була створена в грудні 1990 року як об'єднання профспілок Чернігівської області, у статуті якої було зазначено, що вона є правонаступницею Чернігівської обласної ради профспілок (далі – Чернігівська ОРП, профспілкової організації, створеної ще за радянських часів). У період з 1983 до 1987 року Чернігівська ОРП побудувала нежитлову будівлю, призначену для використання профспілками, зокрема, для проведення навчальних заходів. У 2002 році організація-заявниця отримала свідоцтво про право власності на будівлю і використовувала її як «Навчально-методичний центр». У жовтні 2011 року прокурор області подав позов до Господарського суду Чернігівської області (далі – місцевий суд) про визнання недійсним права власності організації-заявниці та повернення будівлі у державну власність (в особі Фонду державного майна України, далі – ФДМУ), стверджуючи, що Чернігівська ОРП ніколи не була незалежною організацією, оскільки до 1990 року всі профспілки в Радянському Союзі були загальносоюзними громадськими організаціями і що Постановою від 10 квітня 1992 року (далі – Постанова № 2268) Верховна Рада України передала ФДМУ все належне колишнім загальносоюзним громадським організаціям майно. Таким чином, спірна будівля, побудована Чернігівською ОРП, належала державі і не могла бути законно зареєстрована як майно організації-заявниці. У грудні 2011 року місцевий суд задовольнив позовні вимоги прокурора, по суті погодившись з його аргументами. Це рішення у червні 2014 року було скасовано Київським апеляційним господарським судом (далі – апеляційний суд), який дійшов висновку, що профспілки могли володіти майном і таке майно прирівнювалося до приватної власності. Таким чином, організація-заявниця законно володіла спірною будівлею, оскільки та була майном, яке було закріплено за профспілками згідно з договором 1990 року і на яке не поширювалася Постанова № 2268. У липні того ж року Вищий господарський суд України (далі – ВГСУ) скасував постанову апеляційного суду та направив справу на новий розгляд до цього суду, проте апеляційний суд знову відмовив у задоволенні позовних вимог прокурора, по суті повторивши своє первинне обґрунтування. Прокурор подав касаційну скаргу. 19 лютого 2015 року ВГСУ скасував постанову апеляційного суду та постановив, що законодавчі акти, які були прийняті на початку 1990-х років щодо майна радянських профспілок були спрямовані на захист і збереження цього майна як державної власності після здобуття Україною незалежності з метою захисту інтересів її громадян. ВГСУ встановив, що спірна будівля була державною власністю, і право власності організації-заявниці на неї мало бути визнано недійсним. Однак він відмовив у

задоволенні клопотання прокурора про витребування будівлі в організації-заявниці на тій підставі, що ФДМУ мав право лише розпоряджатися державним майном, але не володіти чи користуватися ним. ВГСУ також постановив, що оскільки організація-заявниця використовувала будівлю у передбачених статутом цілях, які відповідали інтересам суспільства, її слід було вважати «правомірним користувачем державного майна», і підстав для витребування будівлі не було. Внаслідок ракетного обстрілу 17 квітня 2024 року будівля була повністю зруйнована. До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) організація-заявниця скаржилася за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що позбавлення її майна було незаконним і непропорційним. Вона також скаржилася за статтями 6 і 13 Конвенції, що рішення національних судів у її справі не були належним чином обґрунтовані, а також не було ефективних засобів юридичного захисту у національному законодавстві. Європейський суд вирішив, що скарги організації-заявниці підлягають розгляду лише за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції. Європейський суд зазначив про наявність серйозних сумнівів щодо існування суспільного інтересу у позбавленні організації-заявниці її майна у цій справі, з огляду на те, що держава протягом дев'яти років не вчиняла жодних дій, щоб повернути будівлю, хоча знала або повинна була знати про реєстрацію права власності організацією-заявницею не пізніше 2002 року. У цьому контексті Європейський суд зауважив, що своєю постановою від 19 лютого 2015 року ВГСУ визнав недійсним право власності організації-заявниці на будівлю, але не витребував її з володіння організації у зв'язку з характером її статутної діяльності, яка служила інтересам суспільства. Європейський суд не побачив підстав відійти від свого висновку у справі «Фонд «Батьківська турбота» проти України», у якій встановив порушення Конвенції, незважаючи на продовження фондом-заявника користуватися майном після визнання недійсним договору купівлі-продажу та права власності на нього, оскільки не був переконаний, що визнання недійсним права власності було єдиним можливим варіантом для держави відновити свої права на спірне майно. Європейський суд дійшов висновку, що після визнання недійсним її права власності організація-заявниця більше не могла користуватися тим самим набором прав, які вона мала раніше як зареєстрований власник будівлі. У зв'язку з цим Європейський суд також взяв до уваги аргумент організації-заявниці, що вона не зможе скористатися будь-якими схемами відшкодування за знищене майно. З огляду на наведене, Європейський суд констатував порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. Оголошує заяву прийнятною;
2. Постановляє, що було порушено статтю 1 Першого протоколу до Конвенції;
3. Постановляє, що питання про застосування статті 41 Конвенції не готове до вирішення, а тому, (a) відкладає розгляд цього питання у цілому; (b) закликає Уряд і

організацію-заявницю упродовж трьох місяців надати свої письмові зауваження з цього питання та, зокрема, повідомити Суд про будь-яку угоду, якої вони можуть досягти; і (с) відкладає подальший розгляд цього питання та делегує Голові комітету повноваження вирішити його за необхідності.